

212: Kiralık Yerden Mescid Olurmu?

Tarık Ebu Abdullah

8 Ağu, 2017

<https://ilimvecihat.com>

SORU

Kiralanmış yer mescit olur mu? Ve böyle bir yerde itikâfa girmek caiz midir?

CEVAP

Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a, salât ve selam efendimiz Rasûlullah'a, ehli beytine, ashabına ve yolunu takip eden mü'minlere olsun.

Bir: İtikâf bir ibadettir ve tüm diğer ibadetler gibi tevkifidir, yani mahiyeti ve tatbiki şeriattan alınır, akıl ve istekten değil, varit nasslar ve ulemanın sözleri mescidin itikâf için sıhhat şartı olduğuna ve mescitte bulunmanın itikâfın rüknü olduğuna delildir:

Bir: Kur'an

Allah (celle ve âlâ)'nın şu kavli:

وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ

"Mescitlerde itikâfta olduğunuz zaman onlara yaklaşmayın." (Bakara, 187)

Allah (subhanehu ve teâlâ)'nın mescitte itikafta olanı kadınlara yaklaşımdan hususen nehyetmesi mescit dışında itikafta olanın bu nehye dâhil olmadığını gerektirir. Bu da şeri itikâfın mescit ile mahdut olduğuna delildir. İmam Buhari (rahimehullah) tüm mescitlerde itikâfın meşruiyetine bu ayetle delil getirmiştir. Hafız İbnu Hacer (rahimehullah) şöyle der: "Ayetin delalet yönü şöyledir: İtikâf mescitlerden başka yerlerde sahih olmuş olsaydı yaklaşma nehyi mescitlerle tahsis edilmezdi. Çünkü cima icmayla itikâfa aykırıdır. Böylece ayette mescitlerin zikredilmesiyle muradın sadece mescitlerde yapılan itikâfın olduğu anlaşılmış oldu." (Fethu'l-Bari, 33.kitap/1.bab)

İki: Sünnet

Aişe (radiyallahu anha)'nın şu sözü: "İtikâfa girmiş olanın hasta ziyaret etmemesi, cenazeye katılmaması, kadına dokunmaması ve onunla cima etmemesi ve sadece zorunlu işler için çıkması sünnettir. İtikâf sadece oruçla beraber olur. Ve itikâf sadece cemaatin ikame edildiği mescitte yapılır." (Ebu Davud, el-Beyhaki vb. rivayet etmişlerdir. Ancak Aişe (radiyallahu anha)'nın sözü mü, haberin ravisi Urve'nin sözü mü olduğu hususunda şüphe vardır. Ed-Derakutni Yezid bin İyad ve Ömer bin Kays yoluyla aynısını Said bin el-Museyyeb'ten ve Urve'den, onlar da Aişe (radiyallahu anha)'dan tahriç etmiştir. Ama يَزِيدُ بْنُ يُعَادٍ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا itham

edilmiştir ve Ömer bin Kays metruktur.)

Üç: Sahabe Fetvası

Abdurrezzak Musannef'inde Ali (*radiyallahu anh*)'ın şöyle dediğini tahriç eder: "İtikâf sadece cemaatin ikame edildiği mescitte yapılır." (Senedinde Cabir el-Cufi var, imamlardan onun için yalancı rafizidir diyenler vardır.)

İmam Ahmed'in oğlu Abdullah babasından rivayet ettiği meselelerde İbni Abbas (*radiyallahu anhuma*)'dan şöyle dediğini sahih senetle tahriç eder: "Beş vakit namaz için toplanan mescitlerden başka mescitte itikâf olmaz."

İbnu Muflih (*rahimehullah*)'ın Furu'unda isnadı ceyyittir dediği rivayette İbni Abbas (*radiyallahu anhuma*)'ya kendi evinde yalnız itikafa'a girmeyi nezretmiş kadının durumu sorulduğunda şöyle diyor: "Bu bid'at'tır. Allah-u Teâlâ'nın en çok buğzettiği ameller bidatlerdir. Sadece namaz kılınan mescitte itikâf yapılır."

Dört: Ulema sözü

İmam İbni Teymiyye (*rahimehullah*) şöyle der: "Bu tabiinin genelinin görüşüdür. Sahabeden de itikâfı üç mescide veya Mescidi Nebevi'ye tahsis edenler hariç bunun hilafına bir şey nakledilmemiştir."

Eş-Şevkani (*rahimehullah*) şöyle der: "Tüm şeriatın muallimi olan (*sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem*) itikafın meşruiyetiyle gelmiştir ve mescitten başka bir yerde itikafa girmemiştir. Ümmetine de itikafı mescitten başka yerde meşru kılmamıştır. Bu bizim için yeterlidir. Kim mescitten başka yerde şeri itikafın varlığını iddia ederse delil ile gelsin."

El-Kurtubi (*rahimehullah*) bu hususta icma nakleder ve "ulema itikâfın sadece mescitte olacağı hususunda icma etmiştir" der. Lakin icma iddiası doğru değildir çünkü İbnu Hacer (*rahimehullah*) şöyle nakleder: "Âlimler itikaf için mescidin şart oluşunda ittifak etmişlerdir. Muhammed bin Ömer bin Lubabe el-Maliki hariç, o itikâfa her yerde cevaz vermiştir."

Ulemanın bu hususta icması olmasa da kahir ekseriyeti mescidi itikâfın sahih olması için şart kabul etmişlerdir.

Mescidin rükün olmasına gelince, mescidi itikâf için şart gören tüm âlimler ittifaken mescitte bulunmayı itikaf için rükün kabul etmişlerdir. Sadece mescitte bulunmanın haricinde rükünlerin varlığı hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Binaen aleyh derim ki: Muhakkak mescit itikâfın sahih olması için şarttır ve rükündür. Mescit dışında mekânlarda itikâf sahih değildir. Allah-u Alem.

İki: Şeri mescidin vasıfları:

İmam Buhari (*rahimehullah*)'ın Sahih'inde Cabir bin Abdillâh (*radiyallahu anh*)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyuruyor: “Yeryüzü bana mescit ve temiz kılındı. O halde ümmetinden kim namaz kılması gerekirse onu (bulunduğu yerde) kılsın.”

Bu itibar ile namaz kılmanın caiz olduğu her yer mescittir. Lakin nebevi sünnette her yerde değil sadece belirli bir mekânda (şeri mescitte) meşru olan amellerden haber verilmiştir. Mesela umumen mescit inşa etmenin fazileti, darlarda mescit inşa etme emri, kabirler üzerine mescit inşa etme nehyi, kabirleri mescit edinme nehyi, mescitleri süsleme nehyi, mescide gitmenin fazileti, mescide girme adabı, Tahiyetu'l-mescit namazı, mescitte oturmanın ve bir sonraki namazı beklemenin fazileti, alım satımın yasaklanması ve başka şeri itibariyle mescide mahsus olan ameller. Dolayısıyla şeriatın konu ettiği mescit sünnette sabit olan şeri hükümlerin terettüp ettiği mekânlardır. Bu mekânlar namaz, zikir ve umumen sadece Allah'a ibadete tahsis edilmiş olan ve bu manada ibadet için ve hususen namaz için hapsedilmiş olan mekânlardır. Buna şu naslar delalet eder:

Allah (*subhanehu ve teâlâ*) şöyle buyuruyor:

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

“Şüphesiz ki mescitler Allah'a mahsustur. Onun için Allah ile birlikte hiçbir kimseye dua (ve ibadet) etmeyin.” (Cin,18)

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

“Allah'ın yüceltilmesine ve içlerinde adının anılmasına izin (emir) verdiği evlerdedir. Sabah akşam Onu oralarda tesbih ederler. Bunlar kendilerini ticaretin de alış verişin de Allah'ı anmaktan, namazdan, zekatı vermekten alıkoymadığı erkeklerdir.” (Nur, 36-37)

İmam Muslim (*rahimehullah*)'ın Sahih'inde Enes bin Malik (*radiyallahu anh*)'dan tahric ettiği hadiste şöyle der: Bir defa biz mescitte Rasûlullah

(*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile birlikte bulunuyorduk. Bir bedevi geldi ve mescidin içine bevletmeye kalkıştı. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in ashâbı: “Heey... Heey!” dediler. Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “*Bırakın onu!*” buyurdu. Ashab da bevlini bitirinceye kadar onu bıraktılar. Sonra Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onu çağırarak kendisine şunları söyledi: “*Şüphesiz ki bu mescitler ne şu bevletmenin ve ne de dışkının bırakılacağı yerler değildir. Bu mescitler ancak Allah (azze ve celle)’yi anmak, namaz kılmak ve Kuran okumak için vardır.*”Yahut Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in dediği gibidir. Bunun ardından (*sallallahu aleyhi ve sellem*) cemaatten birine emir buyurdu, o da bir kova su getirerek üzerine döktü.”

Buradan intikalen ulema şeri ahkâmın terettüp ettiği mescidin vakfedilmiş olması gerektiğini söylemişlerdir. Bu hususta eskiler arasında bir ihtilafa rastlamadım. Buna binaen ulema sadece şeri mescitte meşru olan Tahiyetu’l-mescit ve itikâf gibi ibadetleri sadece mescit olarak vakfedilmiş mekânlarda caiz ve sahih görmüşlerdir. Nafle namazı, bayram namazı veya istiska namazı gibi sebeplerden ötürü namaz kılınan, ama daimi surette beş vakit cemaat namazı ve benzeri ibadetler için vakfedilmemiş yerlere mescit değil musalla demişlerdir ve musalla’ya şeri ahkâm terettüp etmez demişlerdir. Yani musallada tahiyetu’l-mescit namazı meşru olmaz, itikâf sahih olmaz, alım satım yapmak ve kaybolmuş olanı duyurmak caiz olur vs.

Mescit ile musalla arasında en bariz fark veya başka bir tabirle bir mekâna mescit vasfını sağlayan onun vakfedilmiş olmasıdır demişlerdir.

Kiralanmış bir yerin vakfedilebilir olması konusu ulema arasında tartışılmıştır. İhtilafın sebebi birincisi vakfın konusu vakfedilen eşyanın kendisi mi, faydası-menfaati mi veya ikisi de mi hususudur ve ikincisi vakıf ilelebet olma zorunda mıdır veya belirli bir vakit için de vakfedilmesi caiz midir hususudur. Ulemanın ekseri vakfedilen eşyanın kendisidir, kullanımı-menfaati vakfedilmez derler ve vakıf sadece ilelebet olur derler. Ama Maliki uleması ve İmam İbn-i Teymiyye ve İmam İbn-i Kayyim (*rahimehullah*)’ın tercihlerine göre eşyadan hâsıl olan menfaatin belirli bir vakit için vakfedilmesi caizdir. İki rivayetten birine göre Hanefi imamlardan Ebu Yusuf (*rahimehullah*)’a göre de belirlenmiş bir vakit için vakıf caizdir.

İmam ibni Teymiyye (*rahimehullah*)’a bir araziye kiralamış ve imar etmiş ve sonra imar ettiği bina ve dükkânları kiraya vermiş bir kişinin kiralanmış arazinin üstüne mescit yapıp diğer binalardan gelen geliri bu mescide vakfetmesi caiz olup olmayacağı sorulduğunda şöyle cevap veriyor: “Kiralanmış arazinin üzerine imar ettiği binaları mescit olarak veya mescit

olmayarak vakfetmesi caizdir. Bu durum arazi sahiplerin haklarını düşürmez. Kira sözleşmesinin müddeti bittiğinde ve bina yıkıldığında vakfın hükmü sona erer. İster bina mescit olsun ister olmasın. Arazi sahipleri arazilerini alır ve istedikleri yönde kullanırlar. Eğer bina henüz üzerinde duruyorsa misli ücret verilmesi gerekir.” (Mecmuatu’l-Fetava, Kitabu’l-Vakf, 4.Soru)

Şeriatın maksatlarını gözeterek özellikle zamanımızda Maliki uleması ve İmam İbn-i Teymiyye’nin fetvasıyla amel etmek Müslümanlar için bir genişlik ve rahatlama olacaktır. Dolayısıyla kiralanmış bir yerin kira süresince mescit olarak vakfedilmesi caizdir. Vakfedilmesi durumunda yer şeri mescit hükmünü alır. Şeri mescitte meşru olan ve olmayan her şey bu yerde de vakıf süresince geçerli olur. Yani mescit olarak vakfedilmiş yerde Tahiyyetu’l-mescit namazı müekked sünnet olur, itikâf sahih olur, alım satım ve kaybolanın duyurulması caiz olmaz. Mescit için gözetilmesi gereken tüm hak ve ihtiram bu mekân için de gözetilmesi gerekir.

Bunun için yeri kiralamış olanlar maslahatlarına uygun olanı değerlendirip mekânın mescit mi yoksa musalla olarak mı kullanılması daha uygun olacağına bakmalılar. Mescit olarak vakfettikleri durumda şeran hakkını vermeliler, musalla olarak kullanırlarsa şeriatın onları hapsettikleri yerde durmalılar. Allah-u A’lem.

Allah’a hamd ve Rasûlü Muhammed’e salât ve selam olsun. Davamızın sonu âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd etmektir.